

HVAD SKAL VI MED 3. VERDENSKULTUR

Dansk opgave af Anders Jørgensen

Emnevalg og begrundelse

10 års erfaringer med brug af 3. Verdenskultur i pædagogisk arbejde, undervisning, projektarbejde og arbejde som artist, fortæller & legeentreprenør, har vist mig at der i traditionelle, fattige og ikke industrialiserede kulturer findes mange kulturelle og pædagogiske værdier og værktøjer, som vi moderne og velhavende danskere med fordel kan lære af.

Fageliten, videnskaben & offentligheden har opdaget en del af kvaliteterne, men ikke taget konsekvensen i form af ændret praksis i institutioner & skoler, og undervisning på seminariet. Det bliver taget ind ved særlige lejligheder, som gæsteindslag eller temaprojekt, godt nok som eksempler på noget tilstræbelseværdigt, men det har endnu kun sat svage spor på strukturen af børnenes hverdag.

Emneafgrænsning & metode

Som modvægt til den herskende tendens til teoretisering på det pædagogiske område, vil jeg tage udgangspunkt i egne praktiske erfaringer, fra studier og anvendelse af 3.-verdenskultur i pædagogisk arbejde. Jeg vil især koncentrere mig om de sammenhænge kulturen indgår i, kulturens struktur og de benyttede teknikker & ”værktøjer”.

Problemformulering

Jeg vil i det følgende belyse nogle af de faktorer der gør det hhv. fordelagtigt, men også svært at inddrage folkelig kultur i den danske institutionsverden.

Den folkelige kulturs værktøj

Traditionel folkelig kultur - dvs. folkedans & -musik, traditionel historiefortælling og legekultur - har en udpræget ikke elitær struktur. Formen giver mulighed for at få en stor bredde af aktive udøvere. Børn, voksne, ældre, nybegyndere, øvede, mænd og kvinder kan alle være aktive samtidig, i samspil omkring den samme aktivitet..

Den Østafrikanske trommedans er et godt eksempel. Trommerytmerne er opbygget over en simpel bund (ex. en pulsrytme), hvorpå der tilføjes flere lag med stigende sværhedsgrad - En monoton gentagende staccato rytme, derpå lægges en såkaldt dansetrommerytme, der består af varierede rytmefigurer, som nærmest synkront følger dansernes skiftende bevægelsesmønstre. Som den sidste og sværeste rytmetype kan improvisationer & solorytmer tilføjes for at give et ekstra løft og inspiration til danserne. Ved at lade disse forskellige niveauer af sværhedsgrader fungere i en helhed, kan både børn & voksne, begyndere & øvede alle deltage med stor udbytte - en slags folkelig undervisningsdifferencering. Opbygningen af sang og dans følger samme principper, med simple grundlæggende melodi- & bevægelsesforløb, som al efter evner kan udbygges med den enkeltes personlige udtryk og variationer.

Den samme grundlæggende struktur har traditionel mundtlig fortælling. Historierne og deres fremføring har med sine flere lag og dybere betydninger en appel til alle aldersgrupper, som de fleste moderne målgruppe-bevidste kunstfortællinger ikke tåler sammenligning med. Jeg har ved mange lejligheder fortalt for store grupper af folk med en aldersspredning fra 3 - 90 år. Samme fortælling kan sagtens indeholde spektakulær falde-på-halen-komik & sangdansen/leg for de mindste, spændende og moralske spørgsmål for de større børn & unge, samtidig med metafysiske aspekter, kunstneriske indslag og musikalske harmonier som henvender sig til voksne & ældre.

I den traditionelle legekultur findes også mange ikke elitære aspekter. Da søskende ofte er sammen og har ansvar for hinanden, kan legen kun fungere hvis både små og store kan lege sammen. Når det drejer sig om at fremstille legetøj kan den såkaldte kategori - ”trilleværk” bruges som et godt eksempel. De simpleste udgaver består blot af to hjul på en aksel skubbet frem med en gaffelgren. Hjul og aksel kan være en plantestængel som aksel med to runde

blomsterstande som hjul, en simpel ståltråds konstruktion, eller trilleværket kan være utallige variationer af 1-, 2- & 4- hjulede køretøjer. De mest avancerede udgaver har overbygninger med skraldeeffekter eller mekaniske udvekslingsanordninger der får fuglevinger til at blafre, cykelmænd til at trampe i pedaler eller tandhjul til at dreje rundt.

Jeg har utallige oplevelser, med aktiviteter med folkelig 3. verdenskultur i institutioner og skoler, som når en langt større målgruppe end det faste pædagogiske personale kan præstere, hvilket de ofte udtrykker forundring over. Det drejer sig om både at nå de "veltilpassede" børn og elever, såvel som dem vi betragter som problembørn. At så mange som muligt føler sig integreret i aktiviteten og kan gå der fra med en succesoplevelse. Det er den folkelige kultur har øvet sig på, og taget det bedste fra, gennem årtusinder.

Min pointe er at alle disse tre traditionelle kulturelle udtryk: Folkedans, fortælling & legekultur har store kulturelle såvel som didaktiske kvaliteter, som burde have en større plads også i den danske institutionsverden & undervisningssystem, helt i tråd med de mange intelligensens pædagogik og f.eks. Lasse Spang Olsens principper om anvendelse af *Sang, dans & slagsmål* i pædagogisk arbejde.

Men der er nogle faktorer som ikke gør det let at praktisere folkelig kultur i institutionsverdenen.

Moderne alders-apartheid

I Danmark praktiserer vi apartheid. Store dele af institutionsverden deler deres "klienter" op i ensartede grupper, ud fra tanken om at hvis de har samme behov og evner, så er de også nemmere at servicere, opdrage eller undervise. - Så vi putter de 3, 4 & 5 årrige i hver deres børnehavegruppe. I skolen skiller vi søskende i hver deres klassetrin, så de næsten aldrig ses selvom at de går på samme skole. De gamle er på plejehjem & børnebørnene på institution. Der udover så adskiller vi også arbejdet med at udvikle vores mange kompetencer i hver deres faggrene, f.eks. sprog, matematik, musik, bevægelse eller visuelle udtryk

Men sådan fungerer det ikke i den virkelige verden. Der er kun få specialiserede processer, hvor der ikke er brug for flere forskellige kompetencer, såvel som brug for folk der mestre forskellige grader af disse kompetencer. Forskellige grader og former for evner fungerer og udvikles bedst i et samspil.

Det samme gælder med kulturen. Ikke mindst den folkelige og traditionelle kultur som stadig lever i Den 3. Verden, såvel som børnenes egenkultur - Den legekultur som søskende, gadens børn (el. gamle) før i tiden gav videre til de yngre generationer. Jeg skriver med vilje "gav videre", da jeg betragter det som almindelig kendt, at de traditionelle børnelege i Danmark er ved at være en svunden kultur. Det kan ikke fungere uden blandede generationer og opblødte faggrænser.

Denne apartheid har flere negative virkninger på indlæringen og kulturudfoldelsen. Den medfører et stort spild af især musiske ressourcer, fordi at pædagoger, lærere og forældre skal starte forfra hver gang der kommer nye børn, med alle de kreative lege og musiske aktiviteter, som børnene uden aldersopdeling ville lære fra de større børn.

Jeg oplever det selv i forskellen mellem at arbejde med kreative projekter i institutioner og i livsverden. F.eks. er jeg ved tilbagevendende aktiviteter på festivaler, lejre o.lign., blevet positivt overrasket hvor meget børnene kan huske og stadig praktisere fra tidligere projekter. Ligeledes har jeg også oplevet hvor gode børnene er til at hjælpe hinanden & deres mindre søskende, når de har vænnet sig til at aktiviteterne ikke er styret af pædagoger, og at man kun har det sjov man selv laver, kan finde sammen om eller hjælpe hinanden med. De fleste børn vil godt hjælpe andre, bl.a. for der ved at vise at de godt kan, men også pga. den sociale relation der kan opstå - Det er en måde at få venner, de får *det fælles tredje* at være sammen om.

At aktiviteter oftest er planlagt, styret og igangsat af voksne, sender også det uheldige signal til børnene, om at de selv, deres egne ideer og ressourcer, ikke har den store værdi. Det giver

usikre og uselvstændige børn. Jeg ved godt at mange moderne børn er meget selvsikre, men selvstændighed og ægte selverkendelse kommer ikke alene af meget opmærksomhed, motivation, eller af at få alle de goder man peger på.

På landet i Tanzania har jeg derimod set børn som er selvstændige i en grad, der slet ikke tåler sammenligning med hjemlige forhold. Der har børnene et langt større ansvar end, hos os i den industrialiserede verden. De har både ansvar for flere af familiens daglige gøremål (pasning af søskende, pasning af husdyr, hentning af brænde mm.) og ikke mindst et ansvar for egen fritid & beskæftigelse. De ved de kan noget, har en værdi og ikke kan undværes.

I vores institutionaliserede verden hviler det overvejende på teoretisk funderet professionelt personale, at *udtænke* de rette aktiviteter for børnene.

Hvad nu hvis vi har tænkt forkert, hvis vi bygger på en fejlagtig forskning, politik eller institutionskultur. Det må vi ikke håbe, da største delen af danske børn vokser i en nogenlunde ensartet institutionskultur. Dertil kommer at store dele af børnenes tid, nu om dage foregår i rammer arrangeret af voksne - skole, institution, sports- & fritidsaktiviteter og den kommercielle børnekultur. Der er kun få muligheder for børnene at kompensere, hvis teorien eller det voksenstyrede marked har overset eller fejlproportioneret nogle aspekter.

Da man i sin tid begyndte at undervise børn i skoler og passe / opdrage dem i institutioner, havde børnene stadig et frirum der var omfattende nok, fysisk og tidsmæssigt, til at egenkulturen kunne trives og gives videre. Dengang var nok det mere på sin plads i institutioner & skoler at vægte det didaktiske, det fagorienterede og videnskabelige. Det gav sikkert en fin afbalancering sammen med børnenes egne musiske og praktiske erfaringer fra liveverden.

Konklusion og løsningsforslag

Men nu dominere logiske & boglige kompetencer, børnenes livsverden er trængt, musiske og praktiske aktiviteter er underprioriteret, helheder & sammenhænge bliver brudt. For børnene og deres personlighedsdannelse betyder det at tingene mister betydning og mening, identitetskriser & ungdomsproblemer tilspidser. Nogle børn, især drenge, har alvorlige problemer med institutionskulturen, fordi de ikke føler at de får brugt sig selv, ikke mindst fysisk & praktisk. Følgende udsagn illustrerer problematikken så rammende: *Når man ikke får lov til at elske & skabe opstår trangene til at ødelægge og hade* - Citat fra graffiti fra 80'ernes BZ-bevægelse.

Der mangler forståelse og udfoldelsesmuligheder for deres behov. Det ville flere praktiske & musiske aktiviteter, bl.a. med folkelig kultur, på tværs af aldersgrupper kunne være med til at afhjælpe.

Men jeg tror ikke at det er så svært - Det ville hjælpe meget hvis vi i institutioner & skoler, lærte af folkelig kultur og stillede bedre muligheder til rådighed for børnene, for at de, også på eget initiativ kunne lave værksteds-, musik- og bevægelsesaktiviteter. Og så skal vi lave nogle "rigtige" projekter med børnene, der rækker ud i virkeligheden, møder andet end *institutionsfolket* og har nogle konsekvenser som børnene også kan mærke. De kunne deltage med at arrangere loppemarked med brugt legetøj til fordel for indkøb af nyt legehus, eller indsamle genbrug og selv lave ting til institutionen, lave besøgs- eller venskabs-ordninger med plejehjem eller arbejdspladser. Det er ikke noget man ofte ser i offentlige institutioner, men da absolut ikke nye forslag. Mange friskoler & private institutioner har længe praktiseret lignende aktiviteter. Min pointe er at det ikke kun er en form for aktiv brugerbetaling, men at det faktisk har en pædagogisk set meget positiv indflydelse på børnene. De får brugt et bredt udsnit af deres kompetencer i et samspil og de bliver mere ansvarsbevidste, når de ved at deres indsats har en betydning. Noget som man også kunne øve sig lidt på i det offentlige institutioner, folkeskolen & seminarierne.

Kilder:

7 måneders studierejse i Østafrika og 10 års arbejde med formidling af traditionel kultur i DK.